

ICHKI MIGRATSIYA BILAN BOG'LIQ HUQUQBUZARLIKLAR VA ULARNING OLDINI OLISHDA MA'MURIY JAVOBGARLIKNING O'RNI

*O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti
3-bosqich kursanti **Pardaboyeva Nodira Mirzabek qizi***

Annotatsiya: Mazkur maqolada ichki migratsiya jarayonlari bilan bog'liq huquqbuzarliklarning mohiyati, ularning kelib chiqish sabablari hamda jamiyatga ko'rsatadigan salbiy ta'siri tahlil etilgan. Shuningdek, ichki migratsiya sohasida yuzaga keladigan huquqbuzarliklarning oldini olishda ma'muriy javobgarlik institutining o'rni va ahamiyati yoritilgan. Maqolada amaldagi huquqiy-meyoriy asoslar, ma'muriy javobgarlik choralarning samaradorligi hamda ularni takomillashtirish yo'nalishlari ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari ichki migratsiya jarayonlarini tartibga solishda huquqiy mexanizmlarni yanada kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ichki migratsiya, huquqbuzarlik, ma'muriy javobgarlik, migratsiya nazorati, ro'yxatga olish, jarima, profilaktika, huquqiy tartibga solish, jamoat tartibi, davlat boshqaruvi.

Аннотация: В данной статье анализируется характер нарушений, связанных с процессами внутренней миграции, их причины и негативное воздействие на общество. Также освещается роль и значение института административной ответственности в предотвращении нарушений в сфере внутренней миграции. В статье научно обосновывается существующая правовая и нормативная база, эффективность мер административной ответственности и области для их совершенствования. Результаты исследования служат для дальнейшего укрепления правовых механизмов регулирования процессов внутренней миграции.

Ключевые слова: внутренняя миграция, нарушение, административная ответственность, миграционный контроль, регистрация, штраф, предотвращение, правовое регулирование, общественный порядок, государственное управление.

Abstract: This article analyzes the nature of violations related to internal migration processes, their causes and negative impact on society. It also highlights the role and importance of the institution of administrative responsibility in preventing violations in the field of internal migration. The article scientifically substantiates the current legal and regulatory framework, the effectiveness of administrative responsibility measures and areas for their improvement. The results of the study serve to further strengthen legal mechanisms in regulating internal migration processes.

Keywords: internal migration, violation, administrative responsibility, migration control, registration, fine, prevention, legal regulation, public order, public administration.

Bugungi murakkab sharoitda yurtimizda boshlangan keng qamrovli islohotlar, yangi O‘zbekistonni barpo etish sari tashlayotgan dadil qadamlarimizning bardavom bo‘lishini ta‘minlash eng asosiy vazifamiz bo‘lishi shart. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoev.

Ichki migratsiya bilan bog‘liq ijtimoiy munosabatlar davlat boshqaruvi doirasidagi ma‘muriy-huquqiy tartibga solish predmeti sifatida namoyon bo‘ladi. Mazkur sohada huquqiy tartibni ta‘minlash, avvalo, ro‘yxatdan o‘tish instituti orqali amalga oshiriladi. Ro‘yxatdan o‘tish tartibining buzilishi esa ma‘muriy huquqbuzarlik sifatida kvalifikatsiya qilinadi va tegishli javobgarlik choralari keltirib chiqaradi.

Ichki migratsiya jarayonlarida yuzaga keladigan huquqbuzarliklar uchun javobgarlik masalasi O‘zbekiston Respublikasining Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi normalari bilan tartibga solinadi. Kodeksda pasport tizimi, yashash joyi va vaqtincha turgan joy bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tish qoidalarini buzish ma‘muriy javobgarlikni keltirib chiqaruvchi huquqbuzarlik sifatida belgilangan.

Ma‘muriy javobgarlik deyilganda- fuqaro yoki mansabdor shaxsning huquqni buzganligi uchun davlat (ma‘muriy organ) oldidagi jinoiy bo‘lmagan javobgarligi. Bu davlatning majburlov chorasi bo‘lib, davlat faoliyatining turli sohalarida sodir etilgan ma‘muriy huquqbuzarlik uchun qo‘llanilishi tushuniladi.¹

Ma‘muriy jazo javobgarlikka tortish chorasi bo‘lib, u ma‘muriy huquqbuzarlik sodir etgan shaxsni qonunlarga rioya etish va ularni hurmat qilish ruhida tarbiyalash, shuningdek ana shu huquqbuzarning o‘zi tomonidan ham, boshqa shaxslar tomonidan ham yangi huquqbuzarlik sodir etilishining oldini olish maqsadida qo‘llaniladi.²

Ma‘muriy huquqbuzarlik sodir etganlik uchun quyidagi ma‘muriy jazo choralari qo‘llanilishi mumkin:

- 1) ma‘muriy ogohlantirish;
- 2) jarima;
- 3) ma‘muriy huquqbuzarlikni sodir etish quroli hisoblangan yoki bevosita shunday narsa bo‘lgan ashyoni haqini to‘lash sharti bilan olib qo‘yish;
- 4) ma‘muriy huquqbuzarlikni sodir etish quroli hisoblangan yoki bevosita shunday narsa bo‘lgan ashyoni musodara qilish;
- 5) muayyan shaxsni unga berilgan maxsus huquqdan (transport vositasini boshqarish huquqidan, ov qilish huquqidan) mahrum etish;

¹ https://uz.wikipedia.org/wiki/Ma%CA%BCmuriy_javobgarlik

² Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeks <https://www.lex.uz/docs/-97664#-7634811>

6) haq to‘lanadigan jamoat ishlariga majburiy ravishda jalb etish;

7) ma‘muriy qamoqqa olish;

8) chet el fuqarolarini va fuqaroligi bo‘lmagan shaxslarni O‘zbekiston Respublikasi hududidan ma‘muriy tarzda chiqarib yuborish.

Hozirgi kunda ichki migratsiya jarayonlari jamiyat rivojlanishining ajralmas qismi sifatida namoyon bo‘lmoqda. Aholining hududlar bo‘ylab harakatlanishi iqtisodiy faollikni oshirish, mehnat resurslarini samarali taqsimlash va urbanizatsiya jarayonlarini jadallashtirishga xizmat qiladi. Biroq ushbu jarayonlar bilan bir qatorda turli huquqbuzarliklar ham yuzaga kelishi mumkin. Shu bois ichki migratsiya bilan bog‘liq huquqbuzarliklarni o‘rganish va ularning oldini olish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ichki migratsiya bilan bog‘liq huquqbuzarliklar, asosan, fuqarolarning yashash joyini o‘zgartirishda belgilangan tartiblarga rioya etmasligi bilan bog‘liq holda yuzaga keladi. Jumladan, vaqtinchalik yoki doimiy ro‘yxatdan o‘tmasdan yashash, soxta ma‘lumotlar taqdim etish, noqonuniy turar joylardan foydalanish kabi holatlar keng uchraydi. Bunday huquqbuzarliklar nafaqat ma‘muriy tartibni buzadi, balki davlat tomonidan yuritilayotgan statistik hisob-kitoblarning aniqligiga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Shuningdek, ichki migratsiya jarayonlari bilan bog‘liq ayrim ijtimoiy muammolar ham huquqbuzarliklarning yuzaga kelishiga sabab bo‘lishi mumkin. Masalan, ish o‘rinlarining yetishmasligi, uy-joy muammolari yoki ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklar ayrim fuqarolarni norasmiy faoliyat yuritishga undaydi. Bu esa o‘z navbatida noqonuniy bandlik, jamoat tartibini buzish va boshqa turdagi huquqbuzarliklarning ko‘payishiga olib keladi.

Ichki migratsiya sohasidagi ma‘muriy huquqbuzarlik tarkibi to‘rt elementdan iborat:

1. Obekt. Davlat tomonidan o‘rnatilgan pasport tizimi va aholini ro‘yxatga olish tartibi bilan bog‘liq ijtimoiy munosabatlar.

2. Obektiv tomoni. Yashash joyi bo‘yicha belgilangan muddatda ro‘yxatdan o‘tmaslik, vaqtincha turgan joyi haqida xabar bermaslik, soxta ma‘lumot taqdim etish kabi harakat (yoki harakatsizlik).

3. Subekt. Muomala layoqatiga ega bo‘lgan jismoniy shaxs (ayrim hollarda mansabdor shaxslar ham).

4. Subektiv tomoni. Qasddan yoki ehtiyotsizlik bilan sodir etilgan ayb.

Mazkur elementlarning mavjudligi isbotlangandagina shaxs ma‘muriy javobgarlikka tortilishi mumkin. Bu esa qonuniylik va aybsizlik prezumpsiyasi tamoyillarining ta‘minlanishini anglatadi.

Ichki migratsiya sohasida asosan quyidagi jazolar qo‘llaniladi:
ogohlantirish;

jarima;

ayrim hollarda ma'muriy qamoq.

Jarima instituti moliyaviy ta'sir mexanizmi orqali shaxsni huquqiy majburiyatlarni bajarishga undaydi. Shu bilan birga, jazolarning muqarrarligi prinsipi ularning samaradorligini belgilovchi asosiy omildir. Agar javobgarlik selektiv yoki nomuntazam qo'llansa, normaning profilaktik ahamiyati pasayadi.

Mazkur muammolarni bartaraf etishda ma'muriy javobgarlik muhim vositalardan biri hisoblanadi. Ma'muriy javobgarlik — bu huquqbuzarlik sodir etgan shaxslarga nisbatan davlat tomonidan belgilangan tartibda qo'llaniladigan ta'sir choralari. U jarima, ogohlantirish yoki boshqa ma'muriy choralarini o'z ichiga oladi. Ichki migratsiya sohasida ma'muriy javobgarlik, avvalo, fuqarolarni belgilangan qoidalarga rioya etishga undash, huquqbuzarliklarning oldini olish va jamoat tartibini saqlashga xizmat qiladi.

Ma'muriy javobgarlik choralari ichki migratsiyani bevosita cheklash vositasi emas, balki uni huquqiy tartibga solish mexanizmi hisoblanadi. Ularning samaradorligi jazolarning muqarrarligi, proporsionalligi va iqtisodiy siyosat bilan uyg'unligiga bog'liq.

O'zbekiston Respublikasida ichki migratsiya bilan bog'liq huquqbuzarliklar uchun javobgarlik tegishli normativ-huquqiy hujjatlar bilan belgilanadi. Xususan, yashash joyi bo'yicha ro'yxatdan o'tish qoidalarini buzganlik uchun ma'muriy javobgarlik choralari qo'llanilishi nazarda tutilgan. Bu choralar fuqarolarni qonunlarga hurmat bilan qarashga undaydi va tartib-intizomni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, faqat jazolash choralari qo'llash orqali muammoni to'liq hal etib bo'lmaydi. Shu sababli huquqbuzarliklarning oldini olishda profilaktik choralarga alohida e'tibor qaratish lozim. Aholi o'rtasida huquqiy savodxonlikni oshirish, migratsiya qoidalari haqida keng tushuntirish ishlarini olib borish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, davlat organlari tomonidan qulay va shaffof ro'yxatga olish tizimini yaratish ham huquqbuzarliklar sonini kamaytirishga yordam beradi.

Bu borada Birlashgan Millatlar Tashkiloti hamda Xalqaro migratsiya tashkiloti tajribasida migratsiya jarayonlarini boshqarishda profilaktika va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash choralari kuchaytirish zarurligi ta'kidlanadi. Ularning yondashuviga ko'ra, migratsiya bilan bog'liq muammolarni faqat jazolash orqali emas, balki ularning ildiz sabablarini bartaraf etish orqali hal qilish samaraliroq hisoblanadi.

Ichki migratsiya bilan bog'liq huquqbuzarliklarning oldini olishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Elektron ro'yxatga olish tizimlari, onlayn xizmatlar va yagona ma'lumotlar bazalari orqali

fuqarolar uchun qulay sharoit yaratish, inson omilini kamaytirish va korrupsion holatlarning oldini olish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ichki migratsiya bilan bog‘liq huquqbuzarliklar murakkab va ko‘p omilli hodisa bo‘lib, ularni bartaraf etish kompleks yondashuvni talab etadi. Ma‘muriy javobgarlik ushbu jarayonda muhim o‘rin tutadi, biroq uning samaradorligi profilaktika, huquqiy targ‘ibot va ijtimoiy-iqtisodiy choralar bilan uyg‘un holda ta‘minlanadi. Faqat shundagina ichki migratsiya jarayonlarini tartibli va barqaror rivojlantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
- 2.O‘zbekiston Respublikasining Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi.
- 3.Migratsiya jarayonlarini tartibga solishga oid normativ-huquqiy hujjatlar.
- 4.Abdurahmonov Q.X. *Mehnat iqtisodiyoti*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
- 5.Yuldashev O‘. *Migratsiya va demografiya asoslari*. – Toshkent, 2019.
- 6.Birlashgan Millatlar Tashkiloti hisobotlari.
- 7.Xalqaro migratsiya tashkiloti materiallari.
8. https://uz.wikipedia.org/wiki/Ma%CA%BCmuriy_javobgarlik
- 9.Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeks <https://www.lex.uz/docs/-97664#-7634811>